

*Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Кафедра економіки підприємства*

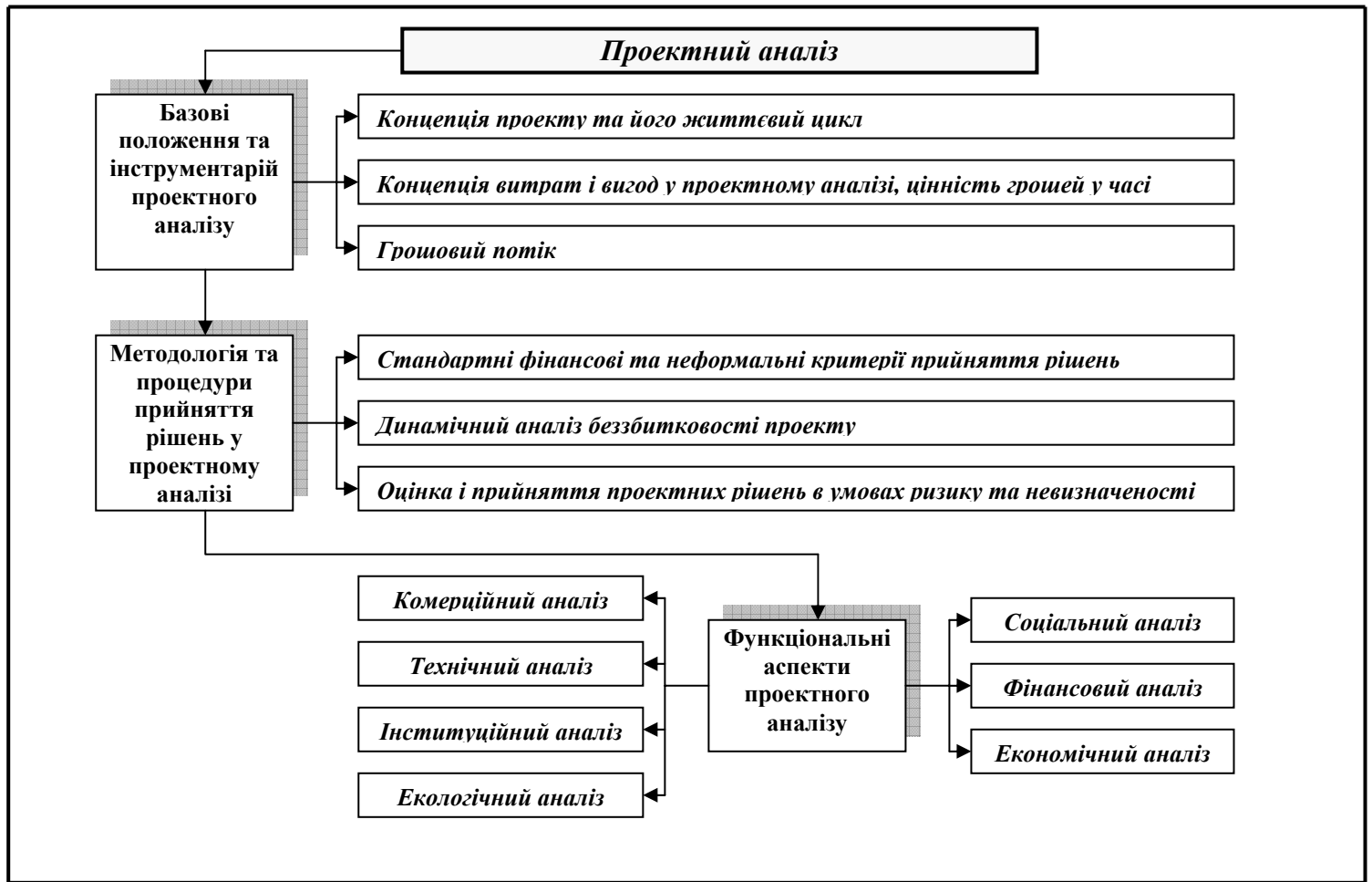
Затверджено на засіданні кафедри
економіки підприємства
протокол № _____
від _____
зав. каф. _____ Д.В. Бабич

Презентаційні матеріали з дисципліни *ПРОЕКТНИЙ АНАЛІЗ*

Доцент Шершенюк Олена Миколаївна

Харків 2016

Після вивчення дисципліни майбутній фахівець повинен

знати:

основні концепції проекту та його життєвий цикл; концептуальні підходи до визначення цінності проекту; поняття та визначення грошового потоку; стандартні фінансові та неформальні критерії прийняття рішень; основи динамічного аналізу беззбитковості проекту; теоретичні основи оцінки і прийняття проектних рішень в умовах ризику та невизначеності; особливості різних функціональних аспектів аналізу проекту – маркетингового, технічного, інституційного, екологічного, соціального, фінансового, економічного – на національному, регіональному, галузевому та місцевому рівнях

уміти:

проводити класифікацію проектів за різними ознаками, визначати альтернативну та теперішню вартості проекту; розраховувати внутрішню норму доходності і чисту теперішню вартості за проектами, обирати найбільш ефективний за визначеними критеріями проект; використовувати методіку проведення аналізу беззбитковості проекту; мінімізувати проектні ризики, проводити аналіз чутливості та аналіз сценаріїв; прогнозувати обсяги збуту продукції проекту й розробляти комплекс відповідних маркетингових заходів; розробляти схеми виробничих потоків; визначати масштаби і зміст робіт з екологічного аналізу проекту; оцінювати соціальні наслідки проекту; проводити аналіз фінансового стану підприємства

Проект - це комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених для досягнення певних цілей протягом заданого часу при встановлених ресурсних обмеженнях

Основні
риси
проекту

виникнення, існування та закінчення проекту у певному оточенні

зміна структури проекту з триванням його життєвого циклу

наявність певних зв'язків між елементами проекту як системи

можливість відміни вхідних ресурсів проекту

Головні
ознаки
проекту

Зміна стану проекту задля досягнення його мети означає, що реалізація проекту завжди пов'язана зі змінами у будь-якій системі і є цілеспрямованим її перетворенням з існуючого стану на бажаний, який визначено в меті проекту

Обмеженість у часі означає, що будь-який проект має термін початку і термін завершення

Обмеженість ресурсів означає, що будь-який проект має свій обсяг матеріальних, людських та фінансових ресурсів, які використовуються за встановленим і лімітованим бюджетом

Неповторність означає, що заходи, які необхідно здійснити для реалізації проекту, мають такий рівень інновацій, комплексності й структурованості, який дозволяє відрізнити як один проект від іншого, так і проект від програми та плану

Проектний аналіз - це сукупність методів і прийомів, за допомогою яких можна розробити оптимальний проект у документальному вигляді і визначити умови його успішної реалізації

Основні функції проектного аналізу

розробка
впорядкованої
структури
збирання даних,
яка б дала змогу
здійснювати
ефективну
координацію
заходів при
виконанні
проекту

оптимізація процесу
прийняття рішень на
основі аналізу
альтернативних
варіантів, визначення
черговості виконання
заходів і вибору
оптимальних для
даного проекту
технологій

чітке визначення
організаційних,
фінансових,
технологічних,
соціальних та
екологічних
проблем, що
виникають на
різних стадіях
реалізації проекту

сприяння
прийняттю
компетентних
рішень щодо
доцільності
використання
ресурсів для
реалізації
проекту

Оточення проекту - це чинники впливу на його підготовку та реалізацію

Зовнішні чинники впливу на проект

Політичні - політична стабільність, підтримка проекту державними установами, міжнародні взаємини, рівень злочинності, міждержавні стосунки

Економічні - структура внутрішнього валового продукту, рівень оподаткування, страхові гарантії, умови регулювання цін, рівень інфляції, стабільність національної валюти, розвиненість банківської системи, стан ринків, ступінь свободи підприємництва тощо

Суспільні - умови та рівень життя, рівень освіти, свобода пересування, соціальні гарантії та пільги, розвиненість системи охорони здоров'я, свобода слова, місцеве самоврядування тощо

Правові - стабільність законодавства, права людини, права власності, права підприємництва тощо

Науково-технічні - рівень розвитку фундаментальних та прикладних наук, рівень інформаційних та промислових технологій, рівень розвитку енергетики, транспорту, зв'язку та комунікацій тощо

Культурні - рівень освіченості, історично-культурні традиції, релігійність тощо

Природні - кліматичні умови, наявність природних ресурсів, вимоги до захисту навколишнього природного середовища тощо

Внутрішні чинники впливу на проект

Ініціатор проекту - особа, яка є автором ідеї проекту, його попереднього обґрунтування та пропозицій щодо здійснення проекту. Ним може бути будь-який учасник проекту

Замовник проекту - головна особа, яка зацікавлена у здійсненні проекту та досягненні його мети і буде користуватися його результатами. Замовник висуває основні вимоги до проекту, його масштаб, забезпечує його фінансування за власні кошти та за кошти інвесторів, укладає угоди щодо забезпечення реалізації проекту, керує процесом взаємодії між всіма учасниками проекту

Інвестор проекту - особа, що здійснює інвестиції у проект та зацікавлена у максимізації вигод від своїх вкладень. Може бути як банківською, так і небанківською установою, фізичною особою. Якщо проект не є інвестиційним, замість інвестора вис тупає організація, що фінансує проект

Керуючий проектом - юридична особа, якій замовник та інвестори делегують повноваження щодо управління проектом: планування, контроль та координація дій учасників проекту. Керуючий проектом для виконання своїх функцій утворює команду проекту у складі виконавців, які реалізують ці функції

Контрактор проекту - особа, що за угодою з замовником бере на себе відповідальність за виконання певних робіт, пов'язаних з проектом

Життєвий цикл проекту - це час від першої затрати до останньої вигоди проекту. Він відображає розвиток проекту, роботи, які ведуться на різних стадіях підготовки, реалізації та експлуатації проекту.

Фази циклу проекту

Передінвестиційна

має такі стадії: визначення інвестиційних можливостей, аналіз альтернативних варіантів і попередній вибір проекту - попереднє техніко-економічне обґрунтування, висновки по проекту і рішення про інвестування

Інвестиційна

має такі стадії: встановлення правової, фінансової та організаційної основ для здійснення проекту, придбання і передача технологій, детальна проектна обробка і складання контрактів, придбання землі, будівельні роботи і встановлення обладнання, передвиробничий маркетинг, набір і навчання персоналу, здача в експлуатацію та запуск

Експлуатаційна

розглядається як у довгостроковому, так і в короткостроковому планах. У короткостроковому плані вивчається можливе виникнення проблем, пов'язаних із застосуванням обраної технології, функціонуванням обладнання або з кваліфікацією персоналу. У довгостроковому плані до розгляду береться обрана стратегія та сукупні витрати на виробництво і маркетинг, а також надходження від продажу

Стадії життєвого циклу проекту

Ідентифікація

Формулювання цілей, утворення містку між аналізом економічної політики держави та аналізом здійсності проекту. Завдання аналізу економічної політики полягає у встановленні пріоритетних цілей економічного розвитку та дослідженні тих змін у політиці й керівництві, які потрібні для виконання цих завдань. Аналіз можливості здійснення проекту передбачає оцінку цих завдань шляхом порівняння альтернативних засобів їх виконання та вибір найвигідніших варіантів.

Розробка

Послідовне уточнення проекту за всіма його параметрами, а саме за його технічними характеристиками, врахування його впливу на довколишнє середовище, ефективності та фінансової здійсності, прийнятності з соціальних і культурних міркувань, а також масштабності організаційних заходів.

Експертиза

Остаточна оцінка всіх аспектів проекту перед запитом чи рішенням про його фінансування. На стадії експертизи увага, як правило, зосереджується на оптимальному варіанті проекту. Проводиться докладне вивчення фінансово-економічної ефективності, факторів невизначеності й ризиків, а також окремих змін у керівництві або політиці, які можуть вплинути на успіх здійснення проекту.

Переговори

І замовник, який хоче одержати фінансування під проект, докладають зусиль для того, щоб дійти згоди щодо заходів, необхідних для забезпечення успіху проекту. Досягнуті домовленості потім оформлюються як документально застережені юридичні зобов'язання. Після проведення переговорів складається протокол намірів, меморандум або інші документи, що відображають досягнуті домовленості.

Реалізація

Виконання необхідних робіт для досягнення цілей проекту. На стадії реалізації проводиться контроль і нагляд за всіма видами робіт чи діяльності в міру розвитку проекту. Порядок проведення контролю та інспекції має бути погоджено на стадії переговорів.

Завершальна оцінка

Визначається ступінь досягнення цілей проекту, із набутого досвіду робляться висновки для його використання в подальших проектах. У перебігу цієї стадії треба порівняти фактичні результати проекту із запланованими.

Методи оцінки ефективності інвестицій з урахуванням дисконтування

Процес дисконтування

$$a_t = \frac{1}{(1 + E)^t} \quad E - \text{ставка дисконту, } t - \text{рік}$$

Метод чистої приведеної вартості

Показує доцільність реалізації інноваційного проекту через порівняння суми майбутніх дисконтованих доходів з необхідними для реалізації інвестиційними витратами (капітальними вкладеннями) за проектом. Значення чистої приведеної вартості повинно бути більшим від нуля, тобто бути позитивним.

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{B_t - C_t}{(1 + r)^t} - \sum_{t=1}^n \frac{K_t}{(1 + r)^t}$$

Метод індексу рентабельності

Відношення суми наведених ефектів (різниця вигід і поточних витрат) до величини інвестицій.
Цей метод має свої переваги, а саме: забезпечує сприятливі можливості для формування найбільш ефективного портфелю інвестиційних проектів; найкращим образом характеризує економічну ефективність інвестиційних проектів (порівняно з чистою теперішньою вартістю); дозволяє зіставляти інвестиційні витрати є економічним результатом (ефектом) від їх використання.

$$PI = \sum_{t=1}^n \frac{1}{K_t} \times \frac{B_t - C_t}{(1 + r)^t}$$

Метод внутрішньої норми прибутку

Дорівнює ставці дисконту, при якій сумарні дисконтовані ні вигоди дорівнюють сумарним дисконтованим витратам. Внутрішня норма прибутку дорівнює максимальному проценту за позиками, який можна платити за використання необхідних ресурсів, залишаючись при цьому на беззбитковому рівні.

$$\sum_{t=1}^n \frac{B_t - C_t}{(1 + r_{вн})^t} = \sum_{t=1}^n \frac{K_t}{(1 + r_{вн})^t}$$

Метод визначення дисконтованого терміну окупності інвестицій

Вказує кількість років, потрібних для відшкодування капітальних витрат проекту з чистих сумарних доходів проекту. Критерій прямо пов'язаний з відшкодуванням капітальних витрат у найкоротший період часу і не сприяє проектам, які дають великі вигоди лише згодом. Він не може слугувати за міру прибутковості, оскільки грошові потоки після строку окупності не враховуються.

B_t - вигоди проекту в рік t , C_t - витрати на проект у рік t , K_t - величина інвестицій; r - ставка дисконту; n - тривалість проекту.

Види аналізу ризиків

Якісний

Визначення показників ризику, етапів робіт, за яких виникає ризик, визначення потенційних зон ризику та ідентифікація ризику

Кількісний

Передбачає числове визначення розміру окремих ризиків, а також проекту в цілому

Методи аналізу ризиків

Якісні методи

Експертний аналіз ризиків

Основними перевагами даного методу можна вважати: можливість оцінки ризику до розрахунків показників ефективності, відсутність необхідності у точних первинних даних і сучасному програмному забезпеченні, а також простоту розрахунків. Однак експертний аналіз ризиків, як і будь-яка експертна оцінка, хвибує на певну суб'єктивність і не завжди дозволяє дати незалежну характеристику події, що аналізується.

Кількісні методи

Аналіз чутливості

Проведення аналізу чутливості передбачає розрахунок базової моделі на основі припустимих значень вхідних змінних проекту, для якої визначається величина чистої теперішньої вартості (ЧТВ). Ця величина є основою порівняння з припустимими можливими змінами, які треба проаналізувати.

Аналіз сценаріїв

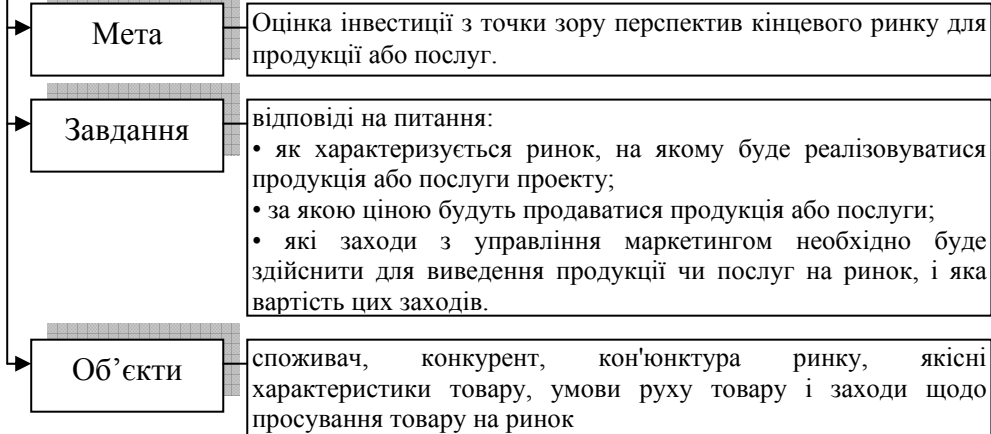
Аналізуючи сценарії, експерт об'єднує всі можливості для невизначених змінних величин у більшу кількість сценаріїв. Кожний сценарій передбачає тільки одну комбінацію оцінки кожної змінної величини. Метою аналізу сценаріїв є розгляд екстремальних результатів та визначення ймовірності розподілу чистої теперішньої вартості проекту.

Метод Монте-Карло

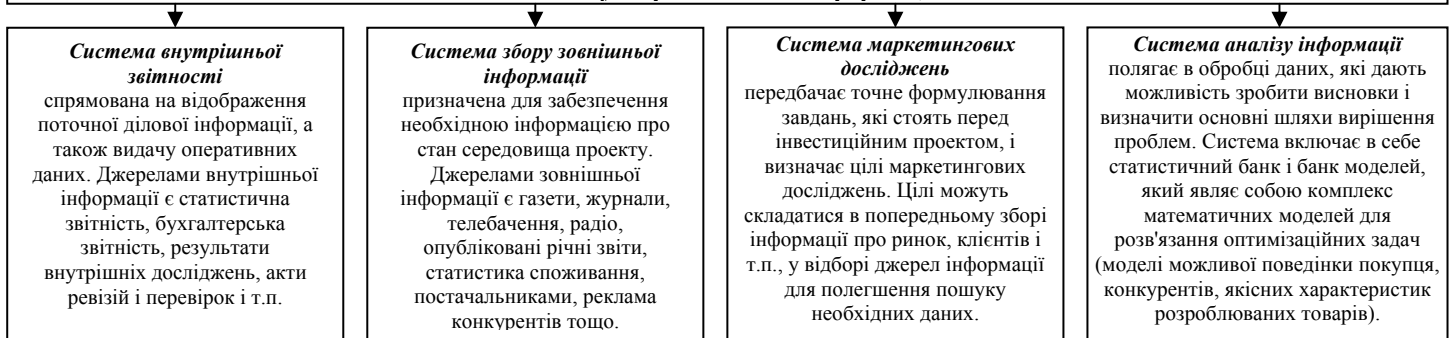
Аналіз ризику за методом імітаційного моделювання, тобто коли аналітик визначає вид та ймовірність розподілу масштабів реалізації проекту і методом відбору мір значущості невизначених змінних розраховує можливість розвитку кожної моделі.

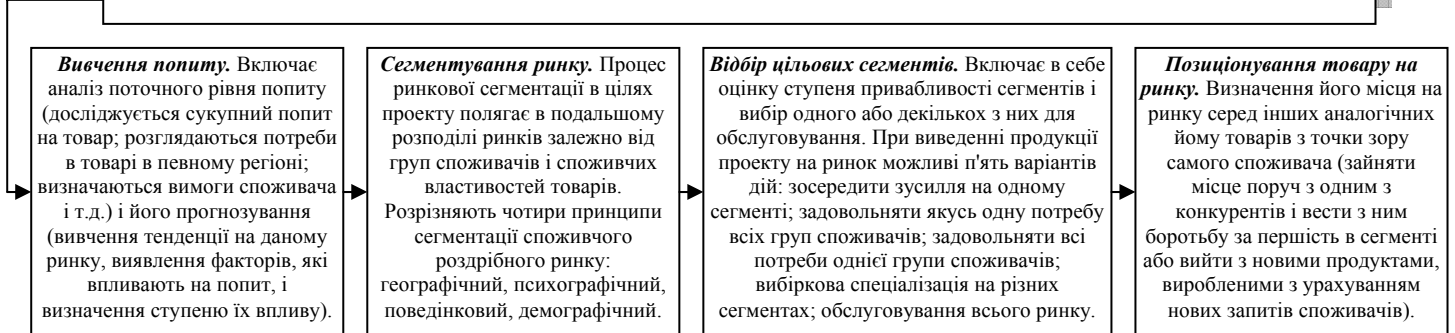
Комерційний аналіз проекту

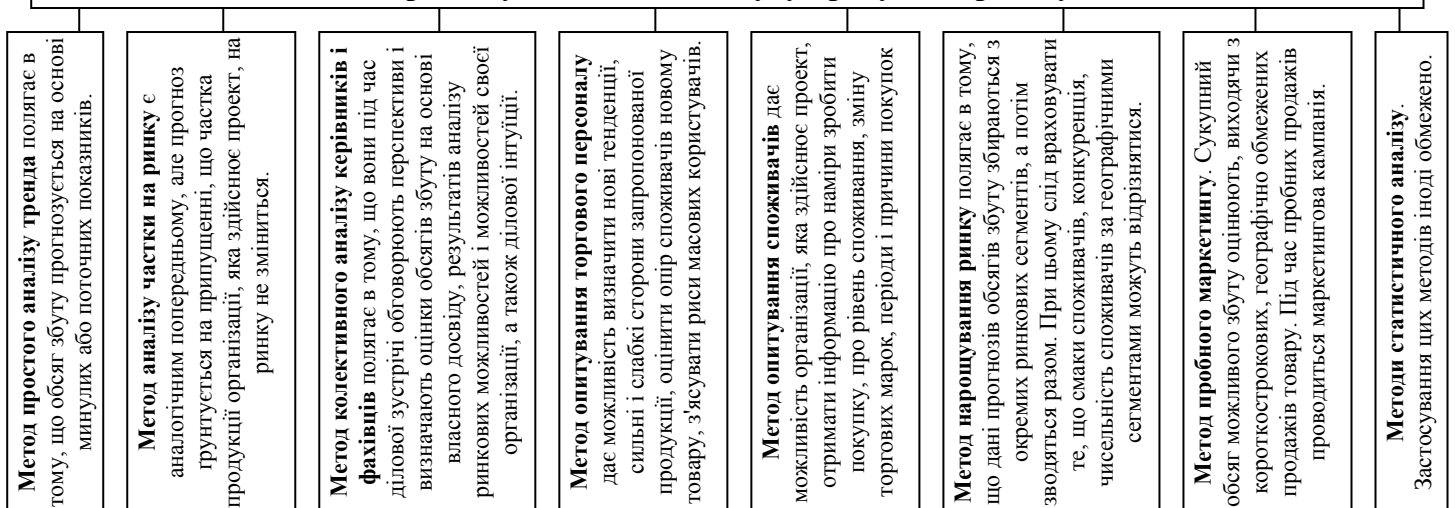
Комерційний аналіз використовує безперервний збір і обробку інформації, а також підготовку і коригування прогнозів ринкових факторів у міру формування і розвитку ринкової ситуації, яка утворює так звану **систему маркетингової інформації**

Відбір цільових ринків для продукції проекту включає такі послідовні етапи:

Прогнозування обсягів збуту продукції проекту

Технічний аналіз проекту

Місце розташування (місце реалізації проекту)

Перелік питань: карта розташування підприємства із зазначенням на ній основних автошляхів, залізниць та водних шляхів; схеми земельних ділянок, питання власності на них; характеристика ділянок (грунту і т.п.), придатність ділянки для здійснення проекту; транспортний доступ до ділянки; найближчі порти; розташування ринків збуту та шляхи доступу до них; найближчі населені пункти; найближчі промислові об'єкти; вартість земельних ділянок та інвестиційні витрати; стан переговорів по земельних ділянках; отримання ліцензій або інших дозволів на земельні ділянки.

Масштаб проекту, можливість збільшення масштабу виробництва

Перелік питань: ринок збуту і його вплив на вибір обсягу виробництва; залежність капітальних і поточних витрат від обсягу виробництва; екологічні, санітарні та інші подібні обмеження на масштаби виробництва; фізичні обмеження на масштаби виробництва (обсяг доступної сировини, енергоносіїв, води та інших ресурсів); ризик створення великомасштабного виробництва у зв'язку з новизною технології; можливості розширення виробництва в майбутньому.

Технологія

Перелік питань: обґрунтування вибору технології (з точки зору сировини, яку застосовують, кінцевого продукту, практичного відпрацювання технології, стійкості до морального старіння); вимоги технології до інфраструктури; екологічні аспекти технології; оптимальна ступінь механізації у зв'язку з ціною робочої сили; можливості використання місцевих технологій і обладнання; можливості використання технологічного обладнання із західних країн.

Обладнання, організація його експлуатації та ремонту

Перелік питань: номенклатура обладнання; ринок обладнання, його постачальники і виробники; розміщення замовлень і укладення контрактів на поставку обладнання; організація контролю за постачанням обладнання; забезпечення належного режиму експлуатації обладнання, необхідний рівень кваліфікації робочої сили; система ремонту і забезпечення запасними частинами.

Інфраструктура

Перелік можливих об'єктів інфраструктури: будинки і споруди (виробничі, адміністративні, складські, допоміжні (гаражі і т.п.), соціально-побутові); торговельні підприємства; транспорт; лінії електропередачі; водопостачання і каналізація; житло і об'єкти соціальної інфраструктури (лікарні, кінотеатри, клуби, спортивні споруди і т.п.). У разі відсутності окремих елементів інфраструктури необхідно передбачити: хто і як їх буде створювати; строки виконання робіт; необхідні витрати на відсутні елементи інфраструктури; стан переговорів з цього питання; посади і прізвища осіб, відповідальних за ці елементи інфраструктури; необхідні документи.

Схема підприємства

Графічне представлення інформації є зручним і наочним інструментом для осіб, які приймають рішення про здійснення проекту. Тому в технічному розділі інвестиційного проекту рекомендується мати такі схеми: генеральне планування підприємства; схема виробничих потоків (з описом виробничого процесу). У схемі рекомендується відобразити: обсяги сировини, матеріалів, напівфабрикатів, готової продукції; площі складських приміщень; транспортні потоки, взаємозв'язок різних видів транспорту; взаємозв'язок між складами і цехами; утилізацію відходів.

Технічний аналіз проекту

Організація підготовки і здійснення проекту

У світовій практиці інвестиційного проектування вже виробилася традиційне думка про те, які частини проекту слід доручати спеціалізованим проектним, консультативним та інженерним фірмам. Це такі види робіт, як: розробка робочої документації, вибір підрядників (включаючи проведення тендера серед підрядників, якщо це необхідно); вибір обладнання, його постачальників, організація закупівлі та перевірки обладнання; нагляд за будівництвом; монтаж обладнання. У бізнес-плані інвестиційного проекту має бути зазначено, а при його аналізі перевірено, які фірми та з якою репутацією будуть залучені до цих робіт.

Графік виконання проекту

Багато підготувати мережевий графік, який охоплює всі роботи від ухвалення рішення про фінансування проекту до запуску виробництва. Погано, якщо роботу за проектом буде розпочато взагалі без графіка. У цьому випадку майже напевно терміни виконання проекту будуть зірвані, а витрати на нього виявляться вищими, ніж передбачалося спочатку.

Підготовка та освоєння виробництва

Перелік питань: забезпечення виробництва робочою силою; забезпечення сировиною, матеріалами та запасними частинами на стартовий період; підготовка технічної документації по запуску виробництва; плани дій у разі нерегламентованої роботи обладнання; плани дій в разі необхідності ремонту.

Забезпечення якості

Інформацію про контроль якості рекомендується відобразити на схемі виробничих потоків. На всіх стадіях виробничого процесу - від прийому сировини до здачі готової продукції - необхідно передбачити використання певних стандартів.

Розрахунок витрат на виконання проекту

До витрат на здійснення проекту (інвестиційних витрат) належать такі елементи: земля (якщо земельна ділянка переходить у власність) і підготовка майданчика; виробничі будівлі та споруди; машини та обладнання; витрати на ліцензії, право користування та інші нематеріальні активи; витрати на підготовку виробництва та ін. Розраховуючи витрати, слід звернути увагу на ті елементи, в яких найчастіше трапляються помилки: імпорфтне обладнання; виплата відсотків по кредитах за час будівництва; витрати на оплату ліцензій, ноу-хау і т.п.

Матеріально-технічне постачання

Перелік питань: номенклатура і кількість матеріалів і комплектуючих виробів на одиницю продукції і на програму виробництва; ринок сировини і матеріалів, постачальники, їх надійність, альтернативні варіанти поставок; розміщення замовлень і форми контрактів; організація контролю за поставками сировини, матеріалів і комплектуючих виробів; спеціальний аналіз особливо критичних видів сировини і матеріалів.

Поточні витрати виробництва та збуту

Розрахунок поточних витрат виробництва і збуту може визначити прибутковність запланованого проекту.

Інституційний аналіз проекту

Мета

Оцінка можливості здійснення проекту в існуючому політичному, економічному та правовому полі, впливу зовнішнього середовища на процес реалізації проекту, а також здатності організації реалізувати проект.

Завдання

- ♦ характеристика політичних і економічних чинників, які впливають на проект;
- ♦ оцінка найважливіших законів і нормативних актів, які безпосередньо пов'язані з проектом;
- ♦ визначення оптимальної форми організації виконання проекту;
- ♦ вибір організаційної структури підприємства;
- ♦ принципи комплектування та навчання персоналу для здійснення проекту;
- ♦ оцінка слабких і сильних сторін організації проекту, людських ресурсів фірми, кваліфікації, управлінських та адміністративних можливостей всіх учасників проекту.

Основні методи

- ♦ збір і обробка опублікованих даних про середовище проекту та можливості організації;
- ♦ бесіди із зовнішніми експертами та співробітниками організації;
- ♦ анкетне опитування зовнішніх експертів і співробітників організації.

Зовнішні фактори, які впливають на організацію проекту - це, як правило, неконтрольовані сили, які впливають на рішення менеджерів та їх дії, і на внутрішню структуру і процеси в організації.

Політико-правові

Обмеження в процесі прийняття рішень, які є результатом правових та управлінських рамок, в яких фірма повинна або збирається здійснити проект. Ці рамки накладають на фірму обов'язки захисту споживачів і навколишнього середовища, виконання антимонопольного законодавства, сплати податків, встановлення мінімального рівня заробітної плати і т.п. Державні нормативні акти, включаючи закони і підзаконні адміністративні акти, мають обмежувальний характер і відповідно істотно звужують рамки проекту. З іншого боку, нормативні акти можуть сприяти реалізації проектів за допомогою пільг щодо оподаткування, державних субсидій, дотацій, пільгових кредитів.

Економічні

Внутрішній валовий продукт (ВВП) відображає ринкову цінність всіх кінцевих благ, вироблених в країні протягом року.

Рівень інфляції залежить: темпів приросту грошової маси, темпів зміни швидкості обігу грошової маси і темпів зміни обсягів виробництва.

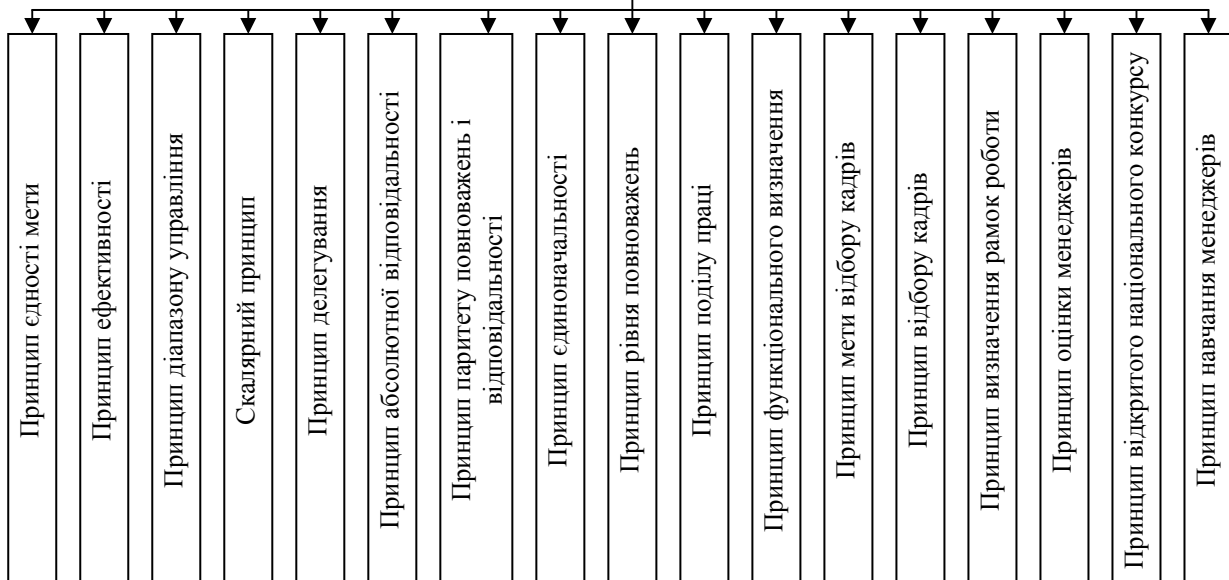
Бюджетний дефіцит є фактором зростання грошової маси в обігу.

Вартість кредитів і умови надання позик аналізуються, щоб обрати кредитну політику фірми.

Внутрішнє середовище проекту

Аналіз внутрішнього середовища проекту ґрунтується на принципах правильної організації, за допомогою яких можна зробити висновок про здатність організації реалізувати проект. Якщо ці принципи дотримані, здатність визнається досить високою.

Цілі організації засновані на таких принципах

Екологічний аналіз проекту

Мета

Аналіз нанесення потенційної шкоди навколишньому середовищу під час здійснення та експлуатації проекту і визначення заходів, необхідних для його пом'якшення або запобігання.

Завдання

Вибір тих екологічних або пов'язаних з природними ресурсами наслідків, які слід включити в аналіз, а також їх кількісний і грошовий вираз.

Основні принципи проведення екологічного аналізу

Оцінка очевидних екологічних наслідків проекту

Процедура відбору найбільш істотних наслідків базується на оцінці змін в продуктивності ресурсів і повинна бути відображена в ринкових цінах.

Облік взаємозалежності вигод і витрат

Аналітик повинен завжди дивитися і на аспект витрат, і на аспект вигод будь-якої дії і підходити до своїх оцінок найбільш доступним і економічним способом.

Використання механізму оцінки неявних вигод і витрат

Коли ринкові ціни не можуть бути використані прямо, є потенційна можливість використовувати їх опосередковано, застосувавши методикау «уявного» ринку. При цьому підході ринкові ціни товарів, які заміщуються і доповнюються, застосовують для оцінки «товарів» або «послуг» екологічного характеру, які не мають чіткої ціни.

Концептуальні проблеми екологічного аналізу

Межі аналізу вимагають визначення того, що саме включати і що не включати в екологічний аналіз. Ідентифікація зовнішніх факторів призводить до розширення концептуальних і фізичних кордонів аналізу. Ступінь такого розширення залежить від конкретного проекту. Не існує загального єдиного правила, де саме проходить гранична межа аналізу. Як і при оцінці, найкраще починати з безпосередньо спостережуваних і вимірюваних наслідків.

Визначення відповідних меж у часі є другою основною концептуальною проблемою. Зазвичай обирається тимчасовий діапазон, який охоплює найменш очікуваний корисний життєвий період інвестиції. В інших типах проектів, де вигоди гіпотетично будуть накопичуватися протягом дуже тривалого часу, обирається такий діапазон часу, який охопить більшу частину вигод і витрат.

Вибір методики оцінки проекту.

Звичайно, застосовуються відомі показники ефективності проекту - NPV, IRR і т. ін. Методики розрахунку цих показників вимагають попереднього вибору ставки дисконту.

Соціальний аналіз проекту

Мета

Визначення прийнятності варіантів реалізації проекту з погляду користувачів, населення регіону, де здійснюється проект, розробка стратегії реалізації проекту, яка дає можливість отримати підтримку населення, досягти цілей проекту та поліпшити характеристики його соціального середовища.

Основні компоненти соціального аналізу

♦ оцінка населення, яке проживає в зоні реалізації проекту з точки зору демографічних і соціокультурних особливостей, умов проживання, зайнятості, відпочинку та визначення ступеня впливу проекту на ці параметри;

♦ визначення ступеня адекватності проекту культурі та організації населення в районі його реалізації;

♦ розробка стратегії забезпечення підтримки проекту на всіх стадіях підготовки, реалізації та експлуатації з боку населення району.

Основні соціальні результати проекту, які необхідно відобразити в економічній оцінці

♦ зміна кількості робочих місць в регіоні

♦ поліпшення житлових і культурно- побутових умов працівників

♦ зміна рівня здоров'я населення

♦ зміна структури виробничого персоналу

♦ зміна надійності постачання споживачів

♦ економія вільного часу

Зміст робіт по проведенню соціального аналізу на стадіях реалізації проекту

Стадії	Зміст робіт
Попередня ідентифікація проекту (визначення цілей, завдань, пріоритетів)	Якщо проект прив'язаний до конкретного регіону, необхідно визначити розміри території, яка знаходиться в сфері впливу проекту, прийнятність проекту для місцевого населення, виявити людей, яких стосується проект, виділити серед них зацікавлених у проекті та його супротивників. Визначення прийнятності проекту з точки зору культурно-історичної, етнодемографічної і соціально-економічної ситуації. Якщо проект розробляється з метою розвитку конкретної території, слід ініціювати висунення ідей і спонукати активне населення до обговорення цих ідей.
Розробка концепції проекту	Визначення відповідності концепції проекту соціальної орієнтації та задоволенню потреб даного населення. Виявлення проблем, визначення можливості вирішення в процесі розробки концепції проекту.
Техніко-економічне обґрунтування проекту, його детальна розробка	Напрямки діяльності соціологів: 1. Активний пошук і залучення до розробки проекту всіх зацікавлених осіб, створення умов для успішної їх діяльності та ефективної системи комунікації. Сприяння встановленню контактів між учасниками проекту задля забезпечення підтримки проекту, узгодженості дій і пошуку виконавців проекту. 2. Найбільш трудомістка і відповідальна робота зі збору, обробці інформації щодо демографічного, культурно-історичного та соціально-економічного стану території проекту. Метою проведення досліджень є встановлення цільових груп (етнічних, соціальних), з'ясування їх специфічних особливостей за різними параметрами і визначення можливості поліпшення соціального середовища за допомогою проекту. Інструментарій цих соціологічних досліджень - інтерв'ю, опитувальні листи, анкети, аналіз результатів проведених досліджень.
Експертиза проекту	Метою експертизи соціальних аспектів проекту є встановлення взаємозв'язків прийнятих проектних рішень з можливими наслідками. Найважливіше завдання на цьому етапі - визначити можливу соціальну шкоду (порушення звичайного способу життя, культурних традицій і систем життєзабезпечення), цільові етнічні та соціальні групи, на яких він відіб'ється. Проведення позиційного аналізу населення регіону щодо проекту і виявлення можливості компенсаційних заходів по нейтралізації шкоди. При неможливості запобігання соціальній шкоді необхідно змоделювати спосіб життя людей, порушених проектом, в т.ч. можливі міграції населення, поява нових соціальних груп і т.д.
Реалізація проекту	Внесення всіх можливих корективів до проекту для нейтралізації негативних соціальних наслідків проекту. Інформування населення про всі очікувані соціальні зміни (як позитивні, так і негативні) в результаті реалізації проекту.
Заключна оцінка проекту	Вивчення наслідків проекту, що не були виявлені на стадії підготовки і реалізації проекту, а також громадських рухів, які виступають проти проекту, можливих форм їх нейтралізації. Порівняння реального результату з прогностичним варіантом розвитку подій, оцінка їх відповідності. Аналіз дій соціологів проекту, оцінка ефективності їх роботи, виявлення помилок, визначення можливих методичних підходів, які покращують роботу соціологів.

Фінансовий аналіз проекту

Мета

Визначення рентабельності та ефективності проекту з точки зору інвесторів і організації, яка реалізує проект, а також оцінка поточного і прогнозованого фінансового стану підприємства.

Завдання

- дати оцінку фінансового стану і фінансових результатів підприємства;
- оцінити потребу у фінансуванні проекту і забезпечити координацію використання фінансових ресурсів у часі;
- визначити достатність економічних стимулів для потенційних інвесторів;
- оцінити, оптимізувати й зіставити витрати та вигоди проекту в кількісному вимірі.

Основні типи моделей, які застосовуються в фінансовому аналізі

Дескриптивні моделі застосовуються для оцінки фінансового стану фірми. До них відносяться: побудова системи звітних балансів, надання фінансової звітності в різних аналітичних розрізах, аналіз звітності, система аналітичних коефіцієнтів і т.п. Всі ці моделі засновані на використанні інформації бухгалтерської звітності.

Нормативні моделі дають можливість порівняти фактичні результати діяльності фірм з очікуваними, розрахованими за бюджетом. Ці моделі використовуються в більшій мірі у фінансовому менеджменті.

У проектному аналізі, який має справу не стільки з теперішнім, скільки з передбачуваним майбутнім, використовуються **предикативні моделі**, які мають передбачуваний, прогностичний характер і дозволяють спрогнозувати майбутні грошові потоки, фінансовий стан і результати.

Джерела фінансування проекту

Власний капітал включає статутний фонд і фонди власних коштів. Статутний фонд спочатку формується як стартовий капітал, необхідний для створення підприємства. При цьому власники або учасники підприємства формують його з огляду на власні фінансові можливості і в розмірі, достатньому для виконання тієї діяльності, заради якої воно створюється. Фонди власних коштів (амортизаційний фонд, ремонтний фонд, фонд розвитку виробництва, резервний фонд, страхові резерви тощо) можуть формуватися без зміни статутного фонду. По суті, вони є відкладеним прибутком, який формується і використовується за рішенням органів управління підприємства. Винятком є резервний фонд, вимоги до формування якого визначено законодавством.

Нерозподілений прибуток як джерело фінансування відділяється від власного капіталу тільки тому, що ще не відомо, чи буде він приєднаний до нього. Рішення по прибутку приймається органом управління підприємства. Прибуток може бути реінвестований, тобто стати джерелом фінансування проекту, але може бути спрямований і на інші цілі: сплату податків, дивідендів, благодійні цілі.

Позиковий капітал характеризується тим, що має бути повернутий в певні терміни. Він ділиться на банківські кредити, кошти від продажу облігацій підприємств та тимчасово залучені кошти (кредиторську заборгованість).

Державні субсидії теж можуть розглядатися як джерело фінансування проекту, якщо такі субсидії передбачені рішенням державних органів.

Капітальні (реальні) інвестиції це господарська операція, яка передбачає придбання будинків, споруд, іншого нерухомого майна, нематеріальних активів, які підлягають амортизації.

Фінансові інвестиції це господарська операція, яка передбачає придбання корпоративних прав, цінних паперів та інших фінансових інструментів.

Прямі інвестиції передбачають вкладення коштів або майна до статутного фонду юридичної особи в обмін на корпоративні права.

Портфельні інвестиції передбачають придбання цінних паперів та інших фінансових інструментів за кошти на ринку (за винятком покупки акцій в обсягах, які перевищують 50% загального обсягу випущених акцій).

Реінвестиція - це капітальна або фінансова інвестиція, здійснена за рахунок доходу (прибутку), отриманого від інвестиційних операцій.

Джерела бюджету проекту

Економічний аналіз проекту

Аналіз економічних аспектів покликаний визначити, чи робить сприяння даний проект здійсненню цілей розвитку національної економіки, а також, чи існують альтернативні шляхи досягнення одних і тих же економічних вигод з меншими витратами.

Досвід проведення економічного аналізу показав, що при відборі проектів найпоширенішими визнаються такі **економічні цілі національного розвитку**:

- надходження або економія іноземної валюти;
- розвиток інфраструктури;
- створення нових робочих місць;
- підготовка кваліфікованих кадрів;
- залучення і використання місцевих ресурсів.

На практиці аналітики користуються методом позиціонування проектів за **критеріями економічної привабливості та ефективності**, відносячи при аналізі проект до одного з квадратів матриці, яка відображає позицію уряду щодо підтримки тих чи інших проектів.

висока

Найбільш привабливим в цій матриці є **верхній правий квадрат**, в якому і привабливість, і ефективність проектів - висока. Це проекти з розвитку нових ринків, поліпшення конкурентних позицій країни, випуску нових продуктів. Як правило, проекти реалізуються здебільшого в приватному секторі, оскільки економічно ефективні проекти практично завжди привабливі і з фінансової точки зору.

Економічно привабливі проекти (**лівий верхній квадрат**), які не є економічно ефективними, потребують підтримки для підвищення своєї ефективності. Тому активна роль держави при ідентифікації проектів, просуванню кращих з них, їх частковому фінансуванні надає можливість реалізації даних проектів. Це проекти, які забезпечують розвиток інфраструктури регіонів і країни в цілому (транспортні комунікації, зв'язок, аеропорти тощо), а також проекти, спрямовані на соціальний розвиток. Характерною особливістю таких проектів є необхідність їх державної фінансової підтримки. Для підвищення ефективності проекту держава може підтримати ініціативу приватних інвесторів і донорів.

Непривабливі з точки зору вигод для суспільства проекти (**нижній правий квадрат**) можуть здійснюватися виключно, за рахунок приватних інвестицій. Участь громадських інвестицій в таких проектах може бути виправдана лише в разі можливості отримання солідних фінансових вигод.

економічна привабливість	Необхідність підтримки приватних інвесторів, іноземних донорів з метою підвищення ефективності	Підтримка приватних ініціатив, можливі громадські інвестиції
	Проекти в соціальній сфері, проекти інфраструктурного	Проекти пошуку нових можливостей і зміцнення конкурентних позицій
економічна привабливість	Відсутня громадська підтримка	Інвестиції приватного сектора, відсутність громадської підтримки
		Проекти пошуку експортних можливостей і «зняття вершків» суспільного виробництва
		економічна ефективність

низька

висока

Методика оцінки економічної привабливості проекту

I етап

Встановлюються цілі розвитку і визначається їх пріоритетність. Вони є індивідуальними для кожної країни і визначаються керівництвом конкретної держави та національними агентствами розвитку. Як критерії порівняння проектів аналітики можуть використовувати такі:

- необхідна величина інвестицій для створення робочих місць;
- значення доданої вартості, створеної в результаті проекту;
- зменшення (заощадження) використовуваних валютних ресурсів;
- платежі за використання місцевих ресурсів і т.п.

Після виділення пріоритетних критеріїв необхідно їх проранжувати, визначивши величину питомої ваги кожного критерію у величині загальної економічної привабливості.

II етап

Другим етапом оцінки є розрахунок кількісного значення встановлених раніше критеріїв. Він вимірює ступінь сприяння проекту досягненню поставлених економічних цілей розвитку. Необхідні для визначення цих показників дані беруться з фінансових звітів, поданих після проведення фінансового аналізу проекту. Рейтингові ряди значень критеріїв за комплексним проектом показують відповідність результатів проекту поставленим цілям. Потім за кожним критерієм визначається найбільш привабливий проект і розраховується індекс критерію для кожного проекту шляхом ділення величини критерію по конкретному проекту на значення кращого показника (рейтингу) в даній категорії. Індексація за критеріями дає можливість порівнювати різні, часто важко порівнювані між собою проекти, визначаючи найпривабливіші з точки зору загального добробуту.

III етап

На заключному етапі оцінка загальної привабливості кожного проекту розраховується як середньозважена величина індексів проекту. Найбільш високе середньозважене значення свідчить про економічну привабливість проекту. Дослідивши економічну привабливість проекту (з точки зору можливості досягнення певних економічних цілей розвитку суспільства), аналітики визначають його економічну ефективність.

